

DOMINIKA LISZKOWSKA

Politechnika Koszalińska

ORCID: 0000-0001-6312-341X

dominika_liskowska@wp.pl;

dominika.liskowska@tu.koszalin.pl

Procesy sekurytyzacji i desekurytyzacji migracji w Polsce w kontekście migracji z Ukrainy po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej (2022)

Securitization and desecuritization processes of migration in Poland in the context of migration from Ukraine after the outbreak of the Russian-Ukrainian war (2022)

Słowa kluczowe:

sekurytyzacja,
desekurytyzacja,
migracje, Polska,
wojna na Ukrainie

Keywords:

securitization,
desecuritization,
migrations, Poland,
war in Ukraine

Procesy sekurytyzacji i desekurytyzacji migracji w Polsce w kontekście migracji z Ukrainy po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej (2022)

Przedmiotem rozważań zawartych w tym artykule są procesy sekurytyzacji i desekurytyzacji migracji w Polsce w kontekście migracji z Ukrainy po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej (2022). Przyjmując założenia teorii sekurytyzacji szkoły kopenhaskiej, dokonano analizy procesu zapoczątkowanego w 2015 r., który wiązał się z kryzysem migracyjnym UE. W wyniku tych działań doszło do zaostrzenia dyskursu medialnego i politycznego w Polsce oraz do przedstawiania migrantów i uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki jako zagrożenia dla państwa i społeczeństwa. Podobną tendencję zaobserwowano w związku z sytuacją na granicy polsko-białoruskiej, kiedy w przekazie medialnym wykorzystywano obrazy budzące strach, by wprowadzać „środki nadzwyczajne” uniemożliwiające migrantom (określanym jako „broń Łukaszenki”) przedostanie się na terytorium Polski. Z taką reakcją nie spotkała się natomiast znacznie bardziej masowa migracja tuż po wybuchu wojny na Ukrainie, a towarzyszące jej postępowanie można ocenić zdecydowanie odmiennie. W związku z tym sformułowany cel analizy należało powiązać z odpowiedzią na pytanie, jakie czynniki wpłynęły na proces desekurytyzacji migracji, który nastąpił w wyniku masowej migracji do Polski w następstwie inwazji Rosji na Ukrainę?

Securitization and desecuritization processes of migration in Poland in the context of migration from Ukraine after the outbreak of the Russian–Ukrainian war (2022)

The subject of the article are the processes of securitization and desecuritization of migration in Poland in the context of migration from Ukraine after the outbreak of the Russian-Ukrainian war (2022). The article, using the securitization theory of the Copenhagen school, first analyzes the process initiated in 2015 in connection with the EU migration crisis. As a result, the media and political discourse in Poland became more severe and migrants and refugees from the Middle East and Africa were presented as a threat to the state and society. A similar trend was observed in connection with the crisis on the Polish-Belarusian border, when “extraordinary measures” were introduced using fear-inducing images to prevent migrants (referred to as “Lukashenko’s weapons”) from entering Poland. On the other hand, the much more massive migration that took place after the outbreak of the war in Ukraine did not meet such a tendency, and the accompanying actions and policy taken towards migration can be assessed as completely different. Therefore, the aim of the analysis was to answer the question: what factors influenced the desecuritization of migration that took place after Russia’s invasion of Ukraine?

Wprowadzenie

W latach dziewięćdziesiątych XX w. pojawiła się potrzeba rozszerzenia zakresu studiów nad bezpieczeństwem o nowe zagadnienia. Umożliwiło to sformułowanie nowatorskich podejść w toku analizy polityki międzynarodowej i opracowanie m.in. teorii sekurytyzacji, której autorami są przedstawiciele kopenhaskiej szkoły studiów nad bezpieczeństwem (Barry Buzan, Ole Waever i Jaap de Wilde). Ujęcia metodyczne tej szkoły wpisują się w debatę na temat społecznej konstrukcji bezpieczeństwa oraz w ramy podejścia konstruktywistycznego w stosunkach międzynarodowych.

Definiowanie bezpieczeństwa zgodnie z założeniami szkoły kopenhaskiej zależy od celów politycznych aktora sceny politycznej i uznawanych przez niego względnych oraz subiektywnych norm. Natomiast sekurytyzację określa się poprzez akt mowy, w którym dana kwestia jest przedstawiona i definiowana jako egzystencjalne zagrożenie dla przetrwania konkretnego obiektu. Aby powiódł się proces sekurytyzacji, aktor musi przedstawić coś, co zostanie zaakceptowane przez wybranych odbiorców, ponieważ dopiero w momencie akceptacji i zgody wyrażonej przez odbiorców, kwestia zostaje przeniesiona poza normalną strefę polityki i w celu uporania się z nią, aktor sekurytyzujący może zastosować środki nadzwyczajne¹. Wskazane zagadnienie zostaje zatem umieszczone w taki sposób w obszarze sytuacji wyjątkowej, by stworzyć warunki (dla uzasadnionego lub nie) działania z pominięciem standardowych reguł postępowania (zgodnych z obowiązującymi procedurami²). Zagrożenia z tego powodu mogą więc stać się kwestią bezpieczeństwa w związku z ich prezentacją przez aktora i akceptacją ze strony odbiorców, a nie z powodu posiadania cech rzeczywiście niebezpiecznych.

Według założeń szkoły kopenhaskiej, w wyniku procesu sekurytyzacji ukazana zostaje pewna nieumiejętność poradzenia sobie z problemami normalnej polityki, przez co bezpieczeństwo jest postrzegane negatywnie. Dlatego za preferowaną formę uznawana jest desekurytyzacja, czyli proces, w wyniku którego daną kwestię przenosi się ze sfery wyjątkowości do strefy

- 1 O. Waever, *Securitization and desecuritization*, [w:] *On security*, red. R. D. Lipschutz, Columbia University Press, New York 1995, s. 55.
- 2 T. Balzacq, S. Léonard, J. Ruzicka, 'Securitization' revisited: theory and cases, „International Relations” 2016, vol. 30, issue 4, s. 494–531.

zwykłej polityki³. Mamy wówczas do czynienia z unieważnieniem zagadnienia szczególnie związanego z polityką lub sprawami narodowymi, które wcześniej uznawane było za zagrożenie i zostało objęte sekurytyzacją⁴.

Niniejszy artykuł, podobnie jak istotna część badań na temat sekurytyzacji migracji⁵, jest próbą analizy tego zjawiska na poziomie narodowym. W jego ramach przedstawiono analizę dyskursów zarówno politycznych, jak i medialnych pojawiających się w Polsce. Ważkim zagadnieniem poruszone w opracowaniu stała się kwestia wpływu sekurytyzacji na kształtowanie polityki wobec migrantów oraz implementowanie w jej ramach uregulowań i zasad postępowania. Podejście to, mimo wielu jego walorów poznawczych, narażone jest na pewne problemy związane z uwzględnieniem tylko wybranych elementów polityki migracyjnej. Dlatego w celu przedstawienia pełniejszego ujęcia badanego zjawiska ważne, by wskazać uwarunkowania w funkcjonowaniu i rolę poszczególnych decydentów we wdrażaniu polityki wobec migrantów, a także stosunek polskiego społeczeństwa do dwóch analizowanych w artykule grup, czyli migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki (kojarzonych z kryzysami 2015 i 2021 na obszarze strefy Schengen) oraz Ukraińców przybywających do Polski po wybuchu wojny w ich kraju (2022). Hipoteza badawcza zakłada, że w przypadku migracji z terytorium Ukrainy (po wybuchu wojny w tym państwie) mamy do czynienia z procesem desekurytyzacji kwestii migracji i z zagrożeniami, które wymagają użycia środków nadzwyczajnych, jakimi stały się Federacja Rosyjska oraz wojna. W celu weryfikacji powyższej hipotezy zastosowano w badaniu metodę *desk research* i wykorzystano technikę wtórnej analizy danych zastanych (zarówno danych jakościowych, jak i ilościowych).

- 3 A. Diskaya, *Towards a critical securitization theory: The Copenhagen and Aberystwyth schools of security studies*, „E-International Relations” [online], 1 II 2012 [dostęp: 5 XI 2023]: <<https://www.e-ir.info/2013/02/01/towards-a-critical-securitization-theory-the-copenhagen-and-aberystwyth-schools-of-security-studies/>>.
- 4 S. Uprety, *India-Nepal border dispute, media and securitization in nepal: a critical discourse analysis*, [w:] *Maintaining international relations through digital public diplomacy policies and discourses*, red. T. Elitaş, IGI Global Publishing House, Pensylwania 2022, s. 81–94.
- 5 R. Buraczyński, *Sekurytyzacja polskiej polityki migracyjnej a sytuacja przygranicznych regionów Polski Wschodniej*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2015, t. 41, nr 1, s. 83.

Sekurytyzacja migracji w Polsce – od kryzysu migracyjnego Unii Europejskiej w 2015 r. do wybuchu wojny na Ukrainie (2022)

Sekurytyzacja wiąże się z wyraźnie dostrzegalną widocznością migrantów w przestrzeni publicznej⁶. W Polsce zjawisko to towarzyszy debacie o migracji i migrantach od 2015 r. Upolitycznienie tej kwestii dotyczyło przede wszystkim próby rozwiązania tzw. kryzysu uchodźczego / migracyjnego w Europie, który łączył się ze wzrostem liczby nielegalnych przekroczeń granic Unii Europejskiej (UE) – liczba ta w 2014 r. wzrosła z 282 962 do 1 822 337 w 2015 r.⁷ Masowe ruchy migracyjne do państw UE następowały wówczas głównie z Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej, a także państw bałkańskich. W polskim dyskursie publicznym z tego powodu kwestią szczególnie nagłośnioną stała się podjęta na forum Unii Europejskiej (2015 r.) decyzja o realizacji mechanizmu relokacji i przesiedleń do państw członkowskich. Jego główne założenie dotyczyło wskazania liczby osób poszukujących ochrony międzynarodowej, które miały zostać przyjęte przez poszczególne państwa, w tym Polskę⁸. Ówczesny rząd, z premier Ewą Kopacz z Platformy Obywatelskiej (PO), ostatecznie wyraził zgodę na udział Polski w realizacji tego mechanizmu. Sytuacja przyczyniła się do gorącej debaty publicznej w sprawie migracji i polityki migracyjnej, zwłaszcza że wydarzenia zbiegły się w czasie z prowadzoną dynamicznie parlamentarną kampanią wyborczą. Problem migracji okazał się więc tematem nośnym w toku licznych wypowiedzi polskich polityków oraz częsty w przekazach medialnych.

Według Sławomira Łodzińskiego, migranci i uchodźcy stali się „symbolicznym pretekstem do wyraźnego artykułowania i zaznaczenia różnic

6 M. Stęпка, *Sekurytyzacja migracji na przykładzie polskich strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców*, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej [online], 21 XI 2021 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://interwencjaprawna.pl/sekurytyzacja-migracji-na-przykladzie-polskich-strzezonych-osrodkow-dla-cudzoziemcow/>>.

7 Ł. Łotocki, *Kryzys imigracyjny w 2015 roku a bezpieczeństwo wewnętrzne na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2022, t. 48, nr 1, s. 30, DOI: 10.4467/25444972SMPP.21.028.14425.

8 Ł. Łotocki, *Kryzys imigracyjny w Europie w polskim dyskursie publicznym w latach 2015–2018*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2019, s. 13.

politycznych konkurujących ze sobą ugrupowań politycznych”⁹. Debata odnosząca się do przyjęcia uchodźców wpłynęła nie tylko na tabloidyzację kwestii migracji w Polsce, ale także na znaczne jej upolitycznienie. Po wyborach parlamentarnych (listopad 2015 r.) władzę objął rząd Prawa i Sprawiedliwości (PiS) kierowany przez premier Beatę Szydło, który od początku był zdecydowanym przeciwnikiem udziału Polski w realizacji mechanizmu relokacji i przesiedleń. Jeszcze w trakcie kampanii wyborczej przedstawiciele PiS postulowali podjęcie „nadzwyczajnych środków”, jakie wprowadzą w życie po wyborczym zwycięstwie partii. Jak zauważa Elżbieta Szyszlak, zapowiedziom PiS towarzyszył proces sekurytyzacji unijnej polityki migracyjnej oraz popierającej jej rozwiązania Platformy Obywatelskiej, przedstawianej w kontekście zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa¹⁰. W konsekwencji w kolejnych miesiącach toczył się, mocno polaryzujący tak środowiska polityczne, jak i społeczeństwo, publiczny spór na temat migracji.

W przeprowadzonych analizach uwagę zwraca tendencja wyrażająca się w tym, że w 2015 r. doszło do nieodnotowanej nigdy wcześniej intensyfikacji obecności w dyskursie publicznym problematyki migracji i polityki migracyjnej, która dotychczas zajmowała pozycję marginalną¹¹. Jak wynika z analiz Obserwatorium Debaty Publicznej, nastąpiło wówczas wyraźne zaostrenie i radykalizacja języka wypowiedzi odnoszących się do migrantów i uchodźców, a sam termin wiązano przede wszystkim ze stereotypami na temat osób przybywających do Europy z Bliskiego Wschodu oraz Afryki Północnej¹². Nawiązywano do terrorystycznych intencji migrantów, fanatyzmu religijnego, niechęci do podjęcia pracy i wyczekiwanego wsparcia ze strony systemu socjalnego¹³, a także wzrostu przestępczości. Migrantów identyfikowano również ze wzrostem chorób w Europie, np. gruźlicą czy

9 *Uchodźcy w Polsce. Sytuacja prawna, skala napływu i integracja w społeczeństwie polskim oraz rekomendacje*, red. A. Górny, Komitet Badań nad Migracjami PAN, Kraków-Warszawa 2017, s. 73.

10 E. Szyszlak, *Współczesne ruchy antyimigracyjne w Polsce w kontekście kryzysów uchodźczego i migracyjnych. Zarys problematyki*, „Studia Politologiczne” 2023, vol. 68, s. 411, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.21.

11 Ł. Łotocki, *Kryzys imigracyjny w Europie...*, s. 13.

12 *Uchodźcy w Polsce*, s. 72–73.

13 A. Tymińska, *Granice nienawiści. Mowa nienawiści w kontekście kryzysów humanitarnych na granicy polskiej (2021/2022)*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2022, s. 10.

krztuścem. Taką tezę postawiła w swoim artykule m.in. „Gazeta Polska”, odwołująca się do wypowiedzi Jarosława Kaczyńskiego, który podczas jednego z wystąpień w okresie kampanii wyborczej w 2015 r. stwierdził: „są już [...] objawy pojawienia się chorób bardzo niebezpiecznych i dawno niewidzianych w Europie. Cholera na wyspach greckich [...], różnego rodzaju pasożyty, pierwotniaki, które nie są groźne w organizmach [migrantów], a mogą [...] być groźne [dla Europejczyków]”¹⁴.

Spór polityczny i negatywny dyskurs na temat migracji wybrzmiewał szczególnie w radykalnym przekazie mediów o nachyleniu prawicowym. Ich narracja toczyła się wokół zagadnienia „zderzenia cywilizacji” czy nowej wojny kulturowej między Europą a światem muzułmańskim¹⁵. Aby wzmocnić negatywne emocje, publikowano filmiki przedstawiające zamieszki z udziałem uchodźców, a także zdjęcia zdewastowanych przystanków, autobusów i ulic¹⁶. Sposób prezentowania migrantów w relacjach medialnych przyczyniał się m.in. do zintensyfikowania poczucia zbiorowego strachu oraz stygmatyzacji obcych¹⁷. Należy zarazem zwrócić uwagę na równoległe do tego rozwijaną debatę wokół migracji, którą cechowała „troska o innego”. Pojawiała się ona w przekazach mediów o nachyleniu lewicowym. Przedstawiano w nich wprawdzie obrazy migrantów nacechowane emocjami, lecz w związku z koniecznością udzielenia im pomocy i wsparcia. Charakteryzował je dobór treści wrażliwych, mających ukazać ludzką rozpacz i dramat, w których miejsce istotne zajęły zdjęcia dzieci i kobiet, starających się przekroczyć granice¹⁸.

- 14 M. Gostkiewicz, *Uchodźcy jako roznosiciele chorób na okładce „Gazety Polskiej”. Jak wykorzystać tragedię do propagandy*, „Gazeta.pl” [online], 26 VII 2017 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,152121,22153593,uchodzcy-jako-roznosiciele-chorob-na-okladce-gazety-polskiej.html>>.
- 15 K. Sydow, *Troska, strach, wrogość. Dyskurs o uchodźcach i migrantach w Polsce i Niemczech*, „Heinrich Böll Stiftung” [online], 25 VII 2016 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://pl.boell.org/pl/2016/07/25/troska-strach-wrogosc-dyskurs-o-uchodzcach-i-migrantach-w-polsce-i-niemczech>>.
- 16 W. Wcisel, *Polskie media i medialne inicjatywy obywatelskie wobec napływu uchodźców i migrantów*, „Polityka i Społeczeństwo” 2017, t. 15, nr 1, s. 146, DOI: 10.15584/polispol.2017.1.11.
- 17 P. Greń, K. Morawski, *Medialny obraz wroga*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, s. 198.
- 18 W. Wcisel, *Polskie media i medialne...*, s. 148.

Ważnym problemem w okresie nasilenia kryzysu z 2015 r. stało się tempo rozpowszechniania fake newsów, rozbudzających niepewność, poczucie strachu, a także wywołujących niepokoje społeczne. Jak zwraca uwagę autorka raportu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka pt. *Granice nienawiści. Mowa nienawiści w kontekście kryzysów humanitarnych na granicy polskiej (2021/2022)*, intensywne kampanie medialne uruchomiły procesy społeczne, w wyniku których zmianie uległy postawy Polek i Polaków. W ciągu kilku miesięcy poparcie dla przyjmowania uchodźców spadło z 70 proc. do 30 proc. Z kolei większość treści publikowanych wówczas w mediach społecznościowych miało wydźwięk antyuchodźczy i antyislamski¹⁹. Tę tezę potwierdzają badania Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) z grudnia 2016 r., które wykazały, że ponad połowa (52 proc.) polskich respondentów wyraziła sprzeciw wobec przyjmowania uchodźców, co stanowiło wzrost o połowę, biorąc pod uwagę dane z maja 2015 r. (21 proc.)²⁰. Z kolei 40 proc. badanych zgodziło się udzielić imigrantom z Bliskiego Wschodu i Afryki tymczasowego schronienia, jednak tylko do czasu, gdy będą mogli bezpiecznie wrócić do kraju przybycia (również taką odpowiedź wskazało mniej respondentów w porównaniu z danymi z maja 2015 r., tj. 58 proc.). Natomiast zaledwie 4 proc. badanych wyraziło zgodę na osiedlenie w Polsce na stałe.

W obliczu kryzysu migracyjnego z 2015 r. dotychczasowa narracja i łączenie uchodźców z postawą pełną humanitaryzmu przekształcone zostały w problem polityczny o wymiarze krajowym i europejskim. Ponadto kwestia uchodźców, która poruszyła polską opinię publiczną, stała się wyzwaniem dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa przed możliwymi zagrożeniami terrorystycznymi²¹ lub epidemicznymi²². Trudno ocenić, czy obawy te miały coś wspólnego z rzeczywistością, biorąc pod uwagę liczbę osób szukających w 2015 r. w Polsce schronienia (zarejestrowano wówczas 12 190 zgłoszeń, wnioskujących o udzielenie międzynarodowej ochrony, lub takich, które zostały uwzględnione we wniosku jako członkowie rodziny²³).

19 A. Tymińska, *Granice nienawiści*, s. 11.

20 CBOS, *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców*, „CBOS” [online], I 2017 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_001_17.PDF>.

21 *Uchodźcy w Polsce*, s. 72.

22 M. Gostkiewicz, *Uchodźcy jako roznosiciele...*

23 R. M. Staniszewski, *Uchodźcy czy migranci? – społeczna percepcja pojęć na podstawie wyników badań opinii publicznej*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 10, DOI:

W kolejnych miesiącach dyskurs na temat migracji nie był już tak intensywny jak w okresie kryzysu 2015 r. na obszarze UE. Zwiększenie zainteresowania migracją nasiliło się dopiero w momencie wybuchu napięć na granicy polsko-białoruskiej w drugiej połowie 2021 r. Kryzys ten jest określany jako element operacji hybrydowej prowadzonej przez Białoruś w odpowiedzi na sankcje nałożone przez UE na ten kraj²⁴. Migranci początkowo przybywali na terytorium Białorusi samolotami na podstawie wiz uzyskiwanych za pośrednictwem biur podróży, m.in. w Turcji i Iraku. Następnie próbowali dostać się na terytorium strefy Schengen. Napływ przybyszów skutkowało gwałtownym wzrostem prób nielegalnego przekraczania granicy z Polską. Część tych prób miała charakter siłowy i następowała poprzez niszczenie ogrodzeń lub atak na polskich funkcjonariuszy straży granicznej²⁵.

Kryzys na granicy polsko-białoruskiej spotkał się z dużym zainteresowaniem mediów oraz opinii publicznej, a pojawiając się w różnych kontekstach, stawał się często politycznym tematem dnia wykorzystywanym w sporach polityków partii rządzącej i opozycji²⁶. Wizerunki migrantów przedstawiane np. w serwisach informacyjnych „Wiadomości” TVP ukazywały w większości silnych, młodych, agresywnych mężczyzn. Definiująca ich warstwa werbalna, uzupełniana była zdjęciami i filmami prezentującymi przedstawicieli takich państw jak Irak (iraccy Kurdowie) czy Afganistan, którzy atakowali ogrodzenie i przejścia graniczne²⁷. Część mediów (m.in. onet.pl) podkreślała obecność na granicy polsko-białoruskiej również kobiet i dzieci²⁸. W przypadku portalu wp.pl wzmianki dotyczące

10.33896/SPolit.2023.68.1; Parlament Europejski, Azyl i migracje w UE, „europa.eu” [online], 2023 [dostęp: 5 VIII 2023]: <https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_pl.html#filter=2015-pl>.

24 B. Fraszka, *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Raport Specjalny, Warsaw Institute, Warszawa 2021, s. 2.

25 A. Wawrzusiszyn, *Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2022, nr 2 (33), s. 52, DOI: 10.15804/npw20223303.

26 M. Jas-Koziarkiewicz, *Obraz migrantów w trakcie kryzysu na granicy polsko-białoruskiej w 2021 i 2022 roku w „Wiadomościach” TVP*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 344, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.18.

27 Tamże.

28 K. Bloch et al., *Uchodźca, czyli kto? Wizerunek uchodźców na granicy polsko-białoruskiej w internetowych portalach informacyjnych – aspekty prawne i kryminologiczne*, „Biuletyn Kryminologiczny” 2021, nr 28, s. 45, DOI: 10.5281/zenodo.6810608.

tych dwóch grup pojawiały się początkowo prawie tak samo często, jak i te odnoszące się do mężczyzn. Autorzy analizujący artykuły tego portalu zwracają jednak uwagę, że przed 2 września 2021 r. o kobietach i dzieciach wypowiadali się wyłącznie przedstawiciele organizacji pozarządowych, natomiast Straż Graniczna przekazywała informacje, że wśród migrantów koczujących na granicy dzieci nie było²⁹. W późniejszym okresie serwisy informacyjne sygnalizowały o większym zróżnicowaniu płciowym grupy migrantów, a wzmianki dotyczyły też dzieci, których temat przywoływany był w wywiadach rzeczników Straży Granicznej, m.in. w kontekście liczby rodzin próbujących nielegalnie przekroczyć granicę³⁰.

Od samego początku charakter dyskursu w sprawie sytuacji na granicy polsko-białoruskiej był mocno spolaryzowany. Z jednej strony organizacje pozarządowe i aktywiści, zaangażowani w pomoc osobom przekraczającym granicę polsko-białoruską, a także politycy partii opozycyjnych, pytający o los dzieci i matek ze zdjęć robionych w pobliskich lasach³¹, przedstawiali kryzys w kontekście humanitarnym. Z drugiej – przedstawiciele strony rządowej oraz służb mundurowych (głównie Straży Granicznej), w ramach dyskursu mającego charakter „rządowo-służbowy”, opisywali sytuację migracyjną na granicy z Białorusią poprzez pryzmat „wojny hybrydowej”³², „ataku hybrydowego”³³ czy „broni demograficznej”. Wyrazem tego miało być m.in. zmuszanie migrantów do nielegalnego przekraczania granicy przez służby białoruskie. Jak podkreśla Ada Tymińska, posługiwanie się kategorią „wojny hybrydowej” doprowadziło w rzeczywistości do „dehumanizacji osób przekraczających granicę polsko-białoruską” i umożliwiło przedstawienie ich jako „instrumentów, czy narzędzi w rękach Łukaszenki”, ułatwiając rządzącym etyczne uzasadnienie pozostawienia koczujących uchodźców samym sobie³⁴. Pomijany w narracji ekipy rządzącej wymiar ludzki, zastępowano odniesieniami nawiązującymi do zagrożenia stwarza-

29 Tamże, s. 47.

30 M. Jas-Koziarkiewicz, *Obraz migrantów...*, s. 350

31 Tamże, s. 357.

32 A. Tymińska, *Granice nienawiści*, s. 21–23.

33 Z. Śliwa, A. Olech, *Migracje i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, Instytut Nowej Europy [online], 1 III 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://ine.org.pl/migracje-i-kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej/>>.

34 A. Tymińska, *Granice nienawiści*, s. 21–23.

nego przez migrantów z wykorzystywaniem retoryki oraz obrazów wzbudzających strach³⁵. Obawa społeczeństwa przed falą migracji uzasadniała zastosowanie przez polskie władze środków nadzwyczajnych³⁶, takich jak znaczne zaostreżenie przepisów odnoszących się do nielegalnego przekraczania granic, wzmocnienie liczebności sił i służb na terenach graniczących z Białorusią, wprowadzenie stanu wyjątkowego na obszarach przygranicznych, wykorzystywanie technologii inwigilacyjnych oraz praktyk kontroli przez służby mundurowe, podejmowanie prób wypychania migrantów z terytorium Polski czy ostatecznie – postawienie płotu.

W związku z kryzysem na granicy polsko-białoruskiej nastąpił wyraźny podział polskich decyzji w związku z całą sytuacją. Państwo podjęło kroki radykalne, które powinny zabezpieczyć polskie granice przed migrantami. Z kolei pomoc dla migrantów (m.in. w zakresie wnioskowania o ochronę międzynarodową) płynie od organizacji pozarządowych, przejmujących część kompetencji administracyjnych. Ten podział funkcji – jak zauważa Karolina Podgórska – „wzmacniał dyskursywny przekaz o niebezpieczeństwie, jakie wiąże się z procesami migracyjnymi, stawiając w centrum debaty pojęcie zagrożenia, które może wynikać z przyjmowania «obcych»”³⁷. Podobnie jak w przypadku kryzysu migracyjnego z 2015 r., w dyskusjach na temat sytuacji na granicy polsko-białoruskiej w 2021 r., migranci byli identyfikowani m.in. ze zjawiskiem terroryzmu. Kwestię tę przedstawiano zarówno w związku z zagrożeniem terroryzmem (jako konsekwencję kryzysu z 2015 r.), jak i ze skutkami migracji z 2021 r.³⁸ Ostrzegano, że ataki terrorystyczne mogą powtarzać się w przyszłości, w każdym miejscu, które gościć będzie migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Oceniono nawet, że „jeden czy kilku migrantów może uaktywnić komórki terrorystyczne, w masie [tych] szukających lepszego życia”³⁹. W ten sposób możliwość wystąpienia „śmiertelnego zagrożenia” utożsamiana była z migrantami kojarzonymi przede wszystkim z islamem, bojownikami oraz dżihadem.

35 M. Stępka, *Sekurytyzacja migracji...*

36 E. Szyszlak, *Współczesne ruchy...*, s. 411.

37 K. Podgórska, *Migracja a reakcje społeczeństwa – komentarz ekspercki*, UMCS [online], 1 III 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.umcs.pl/pl/komentarze-eksperskie,22097,migracja-a-reakcje-społeczenstwa-komentarz-eksperscki,113993.chtm>>.

38 M. Jas-Koziarkiewicz, *Obraz migrantów...*, s. 352.

39 Tamże, s. 353.

Z badań opublikowanych przez CBOS, które były przeprowadzane we wrześniu 2021 r., wynika, że stosunek Polaków do umożliwienia występowania o azyl migrantom z krajów Bliskiego Wschodu, Afryki oraz Afganistanu, którzy przebywali na granicy polsko-białoruskiej, był bardziej niechętny niż ogólne nastawienie do przyjmowania uchodźców⁴⁰. Wskazano jednak, że na taki stan rzeczy mógł mieć wpływ odbiór całej sprawy przez pryzmat podejrzeń o zorganizowanie ze strony Białorusi celowego przerzutu migrantów przez granicę z Polską (a także granicę z Litwą i Łotwą). W pytaniu badawczym CBOS zaznaczył, że Polska, Litwa, Łotwa i Estonia zarzucają władzom w Mińsku organizowanie przerzutu migrantów i czy wobec tego respondenci uważają, iż w związku z tą sytuacją polski rząd powinien umożliwiać osobom przebywającym na granicy polsko-białoruskiej wystąpienie o azyl? Przekonanie, że migrantom powinno się umożliwić wystąpienie o ochronę międzynarodową, wyraziła zaledwie jedna trzecia Polaków (czyli 33 proc. – z czego 11 proc. odpowiedziało, że zdecydowanie tak, a 22 proc., że raczej tak); natomiast ponad połowa była zdania przeciwnego (czyli 52 proc. z czego 23 proc. uznało, że raczej nie, a 29 proc., że zdecydowanie nie).

Tabela 1. Czy polskie władze powinny, Pana(i) zdaniem, umożliwić migrantom przebywającym na granicy polsko-białoruskiej wystąpienie o azyl w Polsce czy też nie?

Zdecydowanie „TAK”	Raczej „TAK”	Raczej „NIE”	Zdecydowanie „NIE”	Trudno powiedzieć
11 proc.	22 proc.	23 proc.	29 proc.	15 proc.

Źródło: *Opinia publiczna wobec uchodźców i sytuacji migrantów na granicy z Białorusią*, CBOS [online], wrzesień 2021 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_111_21.PDF>, s. 3.

Większość badanych poparła także perspektywę wzmocnienia kontroli na granicy z Białorusią. Opowiedziało się za taką decyzją ponad trzy czwarte badanych (77 proc.), a 14 proc. respondentów nie uznało takich działań za konieczne, dlatego sekurytyzację kwestii migracji związanej z kryzysem na granicy polsko-białoruskiej można uznać w tym przypadku za udaną.

W kolejnych miesiącach wzmożenie przekazów medialnych w związku z gromadzeniem się wojsk rosyjskich przy granicy z Ukrainą oraz liczne

40 *Opinia publiczna wobec uchodźców i sytuacji migrantów na granicy z Białorusią*, CBOS [online], IX 2021 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_111_21.PDF>.

Tabela 2. Czy Pana(i) zdaniem, Polska powinna wzmocnić kontrolę granicy z Białorusią, czy też nie jest to konieczne?

Zdecydowanie „TAK”	Raczej „TAK”	Raczej „NIE”	Zdecydowanie „NIE”	Trudno powiedzieć
44 proc.	33 proc.	12 proc.	2 proc.	9 proc.

Źródło: *Opinia publiczna wobec uchodźców i sytuacji migrantów na granicy z Białorusią*, CBOS [online], IX 2021 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_111_21.PDF>, s. 5.

wypowiedzi przedstawicieli partii rządzącej odnośnie do możliwej eskalacji konfliktu i wojny na Ukrainie w styczniu 2022 r. w sposób zdecydowany wpłynęły na zmianę oceny źródła głównego zagrożenia dla państwa. Obawy związane z kryzysem migracyjnym na granicy polsko-białoruskiej zostały zastąpione lękiem przed możliwością wojny szykowanej przez Rosję (co zadeklarowało 70 proc. respondentów⁴¹). Po inwazji Rosji (zapoczątkowanej 24 lutego 2022 r.) polskie władze zaznaczały i potwierdzały trafność swojej diagnozy w kwestii najpoważniejszego zagrożenia bezpieczeństwa państwa polskiego, którym w ich ocenie była Federacja Rosyjska⁴². Od początku wojny dyskurs na temat migrantów i uchodźców z terenów Ukrainy, całkowicie różnił się od debaty, która pojawiała się w obliczu kryzysu migracyjnego z 2015 r. i sytuacji na granicy polsko-białoruskiej (2021–2022).

Wybuch wojny na Ukrainie a (de)sekurytyzacja migracji w Polsce?

Znacząca intensyfikacja ukraińskiej migracji do Polski widoczna jest od 2014 r., a jej celem stała się przede wszystkim chęć podjęcia pracy. Maciej Walkowski zwraca uwagę, że Ukraińcy efektywnie wypełnili lukę na polskim rynku pracy, która pojawiła się po 2004 r., czyli po wyjeździe na stałe do innych państw członkowskich UE ponad 2,2 mln Polaków⁴³. Migrantów z Ukrainy do niedawna przedstawiano przede wszystkim w kontekście

41 K. Maciejewska-Mieszkowska, *Stosunek Polaków do uchodźców w kontekście wojny w Ukrainie*, „Środkowoeuropejskie Studia Politologiczne” 2022, nr 4, s. 139, DOI: 10.14746/ssp.2022.4.7.

42 E. Szyszlak, *Współczesne ruchy...*, s. 412.

43 *O uchodźcach wojennych z Ukrainy i ich wpływie na rozwój społeczny i gospodarczy Polski w ramach polityki Unii Europejskiej*, WNPID UAM [online], 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://wnpid.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0026/337634/O-uchodzcach-wojennych-z-Ukrainy-i-ich-wplywie-na-rozwoj-spoeczny-i-gospodarczy-Polski-w-ramach-polityki-Unii-Europejskiej.pdf>.

„ratunku dla polskiej gospodarki”, bliskości geograficznej oraz kulturowej i podkreślano możliwość ich szybkiej adaptacji do warunków życia w Polsce⁴⁴.

Chociaż prowadzone w ostatnich latach analizy dyskursu na temat osób tej narodowości wykazywały, że przez wiele lat ich wizerunek był silnie nacechowany negatywnymi odniesieniami do nacjonalizmu oraz zbrodni wojennych⁴⁵, to jednak w okresie przeprowadzonego ankietowania stosunek polskich respondentów do Ukraińców można było określić jako neutralny⁴⁶. Badania CBOS ujawniły, że Polacy wobec migrantów z Ukrainy byli przychylniejsi aniżeli wobec przybyszów z Bliskiego Wschodu czy Afryki Północnej⁴⁷. W 2016 r. 58 proc. badanych stwierdziło, że Polska powinna przyjąć uchodźców z terenów wschodniej Ukrainy objętych konfliktem, 37 proc. ankietowanych było zaś zdania przeciwnego. Tendencja ta utrzymywała się na podobnym poziomie aż do wybuchu wojny w 2022 r. Wówczas stosunek Polaków do Ukraińców uległ zmianie, i jak wynika z badań CBOS, w marcu 2022 r. aż 94 proc. respondentów wyraziło się pozytywnie na temat udzielenia schronienia osobom tej narodowości (57 proc. – zdecydowanie tak, 37 proc. – raczej tak⁴⁸).

Sekurytyzacja migracji, która nastąpiła w przypadku kryzysów migracyjnych w 2015 r. i na granicy polsko-białoruskiej (2021–2022), nie zdarzyła się w przypadku migracji z Ukrainy po wybuchu wojny w tym państwie⁴⁹ (mimo że Ukraińcy stanowią obecnie ponad 80 proc. ogółu obcokrajowców osiedlających się w Polsce⁵⁰). Już 18 lutego 2022 r. (czyli jeszcze przed

44 Z. Brunarska, M. Grotte, M. Lesińska, *Migracje obywateli Ukrainy do Polski w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego: stan obecny, polityka, transfery pieniężne*, CMR Working Papers, t. 60, nr 118, s. 4.

45 J. Konieczna, *Polacy-Ukraińcy, Polska-Ukraina. Paradoksy stosunków sąsiedzkich*, Fundacja Batorego [online], 2019 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.batory.org/pl/doc/paradoksy.pdf>>, s. 1.

46 *Stosunek do innych narodów*, CBOS [online], III 2020 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_031_20.PDF>.

47 Tamże.

48 *Polacy o wojnie na Ukrainie*, CBOS [online], X 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_123_22.PDF>.

49 E. Szyszlak, *Współczesne ruchy...*, s. 412.

50 *Obywatele Ukrainy w Polsce – aktualne dane migracyjne*, Urząd do Spraw Cudzoziemców [online], 24 II 2023 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-ukrainy-w-polsce--aktualne-dane-migracyjne>>.

inwazją Rosji) wydane zostały dwa zarządzenia (nr 36⁵¹ oraz nr 37⁵²) Prezesa Rady Ministrów, na mocy których utworzono przy polskim rządzie międzyresortowe zespoły ds. przyjęcia uchodźców oraz ds. opracowania programu przyjęcia poszkodowanych i rannych, których zadaniem stała się m.in. ocena wpływu migracji na bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny państwa⁵³. Natomiast po wybuchu wojny polskie władze podjęły szeroko zakrojone działania w celu udzielenia pomocy ludziom uciekającym przed wojną. Jak zauważa Grażyna Firlit-Fesnak, polski model przyjmowania migrantów z Ukrainy, w stosunku do stosowanego dotychczas w innych państwach (opierającego się na budowie obozów w pobliżu granic), określić można jako inkluzyjny⁵⁴. Jego cechy charakterystyczne to otwartość dla wszystkich osób uciekających przed wojną (zgodnie z założeniem, że przyjęta zostanie każda osoba wybierająca Polskę jako państwo docelowe), solidarne współdziałanie narodu oraz państwa polskiego, włączanie migrantów do życia w polskim społeczeństwie, a także zaniechanie relokacji.

Od 19 lutego 2022 r. rządzący w Polsce przywrócili zasady przemieszczania się sprzed pandemii Covid-19, umożliwiając obywatelom Ukrainy wjazd do Polski bez wiz lub spełnienia dodatkowych przesłanek, znosząc ograniczenia w zakresie celu wjazdu w ruchu granicznym na granicy z Ukrainą, a także na lotniczych przejściach granicznych⁵⁵. Ponadto od 25 lutego 2022 r. decyzją Komendanta Głównego Straży Granicznej umożliwiające zostały na wszystkich drogowych przejściach granicznych

51 Zarządzenie nr 36 Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu do spraw opracowania programu przyjęcia przez Rzeczpospolitą Polską osób poszkodowanych i rannych napływających z terytorium Ukrainy, M.P. 2022 poz. 267.

52 Zarządzenie nr 37 Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu do spraw przyjęcia przez Rzeczpospolitą Polską osób napływających z terytorium Ukrainy M.P. 2022 poz. 268.

53 A. Nyzio, *Inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę a bezpieczeństwo wewnętrzne Polski*, [w:] *The War Must Go On: Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. A. Gruszczyk, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023, s. 126.

54 G. Firlit-Fesnak, *Budowanie systemu pomocy dla uchodźców wojennych z Ukrainy w Polsce*, „*Studia Politologiczne*” 2023, t. 68, s. 123, DOI: 10.333896/SPolit.2023.68.7.

55 R. Krupa-Dąbrowska, *Kancelaria Wardyński przygotowała poradnik dla uchodźców z Ukrainy*, Prawo.pl [online], 25 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.prawo.pl/biznes/zasady-wjazdu-obywateli-ukrainy-do-polski,513708.html>>.

z Ukrainą odprawy podróżnych w ruchu pieszym⁵⁶, natomiast osoby przekraczające odcinek granicy polsko-ukraińskiej zwolnione z obowiązku odbycia kwarantanny⁵⁷, a nawet posiadania ważnego paszportu, stosując możliwość wjazdów „nadzwyczajnych” zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach (na okres nie dłuższy niż 15 dni, po uzyskaniu zgody Komendanta Głównego Straży Granicznej⁵⁸).

W pierwszych dniach wojny istotne znaczenie miało udzielenie pomocy i schronienia osobom uciekającym. We współpracy Straży Granicznej z Urzędem ds. Cudzoziemców oraz wojewodami lubelskim i podkarpackim, przygotowano 8 punktów recepcyjnych na przejściach granicznych, w których udzielano informacji na temat pomocy, oferowano posiłki, pomoc medyczną i kierowano do miejsc tymczasowego zakwaterowania. We wszystkich województwach powołano 34 punkty recepcyjne mieszczące się na dworcach, w szkołach i halach sportowych, świetlicach czy domach studenckich⁵⁹. Ponadto w działania pomocowe o charakterze humanitarnym, poza samorządami i organizacjami pozarządowymi, na masową skalę włączyło się polskie społeczeństwo. Jak wynika z raportu „Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy”, aż 70 proc. dorosłych Polaków zadeklarowało, że niedługo po wybuchu wojny udzieliło Ukraincom pomocy z potrzeby serca⁶⁰.

56 *Informacja o granicy polsko-ukraińskiej. Odprawa w ruchu pieszym na granicy z UA*, Straż Graniczna, [online], 25 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/informacje-o-granicy-polsko-uk/9876,Odprawa-w-ruchu-pieszym-na-granicy-z-UA.html>>.

57 S. Mościcki, *Informacja o granicy polsko-ukraińskiej. Zniesiona kwarantanna na granicy UA*, Straż Graniczna [online], 25 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/informacje-o-granicy-polsko-uk/9870,Zniesiona-kwarantanna-na-granicy-z-UA.html>>.

58 Ustawa o cudzoziemcach, Dz.U.2023.0.519, Lex Lege [online], 13 VII 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://lexlege.pl/ustawa-o-cudzoziemcach/art-32/>>.

59 H. Wylięgała, *Pomoc dla obywateli Ukrainy z perspektywy polskiej polityki migracyjnej*, [w:] *Uchodźcy pośród nas. Pomażanie w perspektywie interdyscyplinarnej*, red. E. Kurantowicz, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2022, s. 22–23.

60 *Wojna udowodniła, że Polacy mają wielkie serca, czyli pomoc dla Ukrainy w 2022 r.*, „Happy Kids” [online], 23 XII 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://infowire.pl/generic/release/784707/wojna-udowodnila-ze-polacy-maja-wielkie-serca-czyli-pomoc-dla-ukrainy-w-2022-r>>.

Przyjęte instrumenty pomocowe zobowiązywały m.in. do wsparcia Ukraińców w ich aktywnej adaptacji do ról społecznych i ekonomicznych⁶¹ poprzez umożliwienie chociażby dostępu do polskiego rynku pracy oraz świadczeń rodzinnych i wychowawczych. Przygotowane wsparcie objęło także jednorazowe świadczenie pieniężne w wysokości 300 zł na osobę, mające pozwolić na pokrycie wydatków związanych z pierwszymi potrzebami. Ponadto Ukraińcy zyskali możliwość korzystania z bezpłatnej pomocy psychologicznej oraz świadczeń opieki medycznej w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia⁶². Dla ukraińskich dzieci otwarto dostęp do polskich placówek oświatowych i opiekuńczych. Najwyższą liczbę dzieci narodowości ukraińskiej w polskich szkołach i przedszkolach odnotowano 16 maja 2022 r. Wówczas do polskich placówek uczęszczało 198 291 ukraińskich dzieci (w kolejnych miesiącach współczynnik ten zaczął spadać⁶³). W celu pomocy dzieciom, które przybyły bez rodziców, Ustawą z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, wprowadzono funkcję opiekuna tymczasowego. Regulacja ta zapewnienia wszystkim ukraińskim dzieciom przebywającym w Polsce pod opieką innych osób niż rodzice, reprezentację prawną, która jest konieczna m.in. przy zapisaniu dziecka do placówki oświatowej czy otrzymaniu świadczeń medycznych.

Czynniki różnicujące dotychczasowe kryzysy migracyjne z migracjami po wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w 2022 r.

Po wybuchu 24 lutego 2022 r. zbrojnego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego znacząco wzrósł odsetek masowej migracji ludności z terytorium Ukrainy do Polski. Zgodnie z danymi Straży Granicznej w ciągu zaledwie

61 G. Firlit-Fesnak, *Budowanie systemu pomocy...*, s. 123.

62 M. Budka, *Pomoc dla uchodźców z Ukrainy. Jakie świadczenia i ułatwienia w znalezieniu pracy przygotowali rządzący?*, Money.pl [online], 15 III 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.money.pl/gospodarka/pomoc-dla-uchodzcow-z-ukrainy-jakie-swiadczenia-i-ulatwienia-w-znalezieniu-pracy-przygotowali-rzadzacy-6747535544314592a.html>>.

63 A. Krawczak, *Sytuacja dzieci ukraińskich w Polsce*, Fundacja Dajmy Dzieciom Siłę [online], 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://fdds.pl/_Resources/Persistent/5/e/8/9/5e8940d252b5fdcadd95e8a2d5a2daea07b11e29/Dzieci%20si%C4%99%20licz%C4%85%202022%20-%20Ukraina.pdf>, s. 356.

pierwszych czterech dni od rozpoczęcia wojny na polsko-ukraińskich przejściach granicznych odprawiono prawie 281 000 osób⁶⁴, a w pierwszym kwartale 2022 r. zanotowano wzrost przekroczeń osobowych z Ukrainy o 256 proc. – z 896 883 w 2021 r. do 3 192 754 w 2022 r.⁶⁵ Ukraińcy stanowili 75 proc. spośród ponad 28 000 cudzoziemców, którym odmówiono wjazdu do UE przez polskie przejścia w 2022 r. „Stwarzanie zagrożenia” dla Polski lub UE było powodem odmowy przekroczenia granicy dla zaledwie co siódmego Ukraińca⁶⁶. Dla porównania w wyniku kryzysu migracyjnego Unii Europejskiej w całym 2015 r., na obszarze EU+ (28 państw UE oraz Szwajcaria i Norwegia) o azyl starało się 1 349 638 osób⁶⁷, a skalę kryzysu określono w oficjalnych statystykach FRONTEX-u liczbą nielegalnych przekroczeń granic wspólnoty, która wyniosła 1 822 337⁶⁸. Mimo że ówczesny kryzys wielu ekspertów oceniało jako najpoważniejsze wyzwanie Starego Kontynentu po II wojnie światowej⁶⁹ to – jak zauważa Anna Szachon-Pszenny – kryzys z 2015 r. nie wytrzymuje porównania (pod względem liczby osób) z migracjami po agresji Rosji na Ukrainę⁷⁰. Choć wówczas (2015 r.) tłumy ludzi napływały w stronę UE drogą morską, to jednak liczba migrantów z Ukrainy, już miesiąc po wybuchu wojny, znacząco przekroczyła wielkością statystyki dla Unii Europejskiej z całego 2015 r. i zwiększyła je prawie czterokrotnie (3,8 mln) po niemal trzech miesiącach.

64 E. Szczepańska, *Pomagamy uchodźcom z Ukrainy*, Straż Graniczna [online], 28 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/9878,Pomagamy-uchodzcom-z-Ukrainy.html>>.

65 *Informacja statystyczna za okres styczeń–wrzesień 2022 r.*, Komenda Główna Straży Granicznej, Warszawa 2022, s. 1.

66 A. Nyzio, *Inwazja Federacji Rosyjskiej...*, s. 130.

67 European Asylum Support Office, *Latest asylum trends – 2015 overview*, EUAA, 2022, s. 1: <<https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf>> [dostęp: 12 VII 2023].

68 *Risk Analysis for 2016*, Frontex, Warszawa 2016: <https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf> [dostęp: 12 VII 2023].

69 L. Harding, P. Oltermann, N. Watt, *Refugees welcome? How UK and Germany compare on migration*, „The Guardian” [online], 2 IX 2015, <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/02/refugees-welcome-uk-germany-compare-migration>>.

70 A. Szachon-Pszenny, *Szczyt kryzysu migracyjnego w 2015 r. a szczyt kryzysu uchodźczego w 2022 r. – próba analizy porównawczej wpływu na „obszar bez granic” UE*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 66, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.3.

Poza skalą migracji odmienne były również dystynktywne cechy demograficzne migrantów. W przypadku kryzysu z 2015 r. 80 proc. migrantów stanowili młodzi mężczyźni z krajów Bliskiego Wschodu oraz Afryki. Z kolei w 2022 r. granice UE przekraczały przeważnie kobiety i dzieci z kraju bezpośredniego sąsiedztwa wspólnoty⁷¹. Jak informuje Urząd ds. Cudzoziemców ok. 87 proc. spośród jednego mln Ukraińców zarejestrowanych w Polsce i korzystających z ochrony tymczasowej stanowiły kobiety i dzieci⁷². Można więc przypuszczać, że wizerunek „uchodźcy” w dyskursie publicznym zróżnicowany jest w znacznym stopniu nie tylko za sprawą profilu ideologicznego poszczególnych mediów, ale również poprzez intersekcyjność przede wszystkim w zakresie pochodzenia etnicznego, kulturowego oraz płci migrantów⁷³.

Po wybuchu wojny na Ukrainie doszło zatem do zmiany w poziomie dyskursywnym dotyczącym uchodźców i migracji. W styczniu 2023 r. termin „uchodźca” kojarzył się Polakom głównie z takimi określeniami jak „uciekający przed wojną”, „zmuszeni do opuszczenia kraju”, „uciekiniery”, „Ukraina / Ukrainka / Ukrainiec”, „prześladowanie oraz potrzeba pomocy”⁷⁴. Wobec migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej stosuje się z kolei określenia „nielegalni migranci” czy „osoby o nieuregulowanym statusie”, bez względu na cel ich przybycia na terytorium strefy Schengen.

Podsumowanie

Teoria sekurytyzacji stanowi niezwykle użyteczne podejście, które w trafny sposób ukazuje zachodzące w ostatnich latach procesy związane z migrantami i migracją przedstawianymi jako zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa. W przypadku Polski zjawisko sekurytyzacji dotyczy migrantów z Bliskiego Wschodu oraz Afryki, kojarzonych z dwoma

71 M. Cesarz, *Kryzys uchodźczy w 2015 i 2022 – podobieństwa i różnice na przykładzie polityki względem uchodźców wojennych w Turcji i Polsce*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 87, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.4.

72 *Obywatele Ukrainy w Polsce – aktualne dane migracyjne*, Urząd do Spraw Cudzoziemców, gov.pl [online], 24 II 2023 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-ukrainy-w-polsce--aktualne-dane-migracyjne>>.

73 J. Bielecka-Prus, *Obraz imigrantek z Ukrainy w polskim dyskursie prasowym*, „Migration Studies – Review of Polish Diaspora” 2020, t. 176, nr 2, s. 184.

74 R. M. Staniszewski, *Uchodźcy czy migranci?...*, s. 20.

kryzysami migracyjnymi strefy Schengen ostatnich lat (kryzys migracyjny 2015 r. i sytuacja na granicy z Białorusią 2021–2022). Ma ona związek z bezpieczeństwem społecznym dotyczącym tożsamości i zdolności społeczeństwa do zachowania swojego charakteru, natomiast kontrola migracji, m.in. poprzez zamykanie granic dla wybranych grup przesiedleńców, stanowi odpowiedź na zagrożenie.

Ukazywanie migrantów i uchodźców jako „zagrożenia” dla bezpieczeństwa państwa jest w polskim dyskursie publicznym uzależnione od kilku czynników. Pierwszym z nich to profil części mediów, w których występują liczne przekazy utożsamiające osoby z Bliskiego Wschodu i Afryki z niebezpieczeństwem. Można ponadto uznać, biorąc pod uwagę cechy migrantów, że sekurytyzacja następuje w związku z intersekcyjnością, która odnosi się przede wszystkim do pochodzenia etnicznego oraz kulturowego grup chcących przekroczyć granice państwa (a także ich płci).

Mimo że już w pierwszym miesiącu po inwazji Rosji na Ukrainę migracje z tego kraju znacząco przewyższyły odsetek liczby nieuregulowanych przekroczeń granicy Unii Europejskiej w całym 2015 r., to w ich przypadku nie mamy do czynienia z sekurytyzacją, tylko z procesem desekurytyzacji. Desekurytyzacji, czyli „unieważnieniem” kwestii, która została objęta sekurytyzacją lub uznano ją za zagrożenie wymagające zastosowania środków nadzwyczajnych. Masowe migracje po wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego nie zostały określone jako zagrożenie, a przedstawiani w kontekście humanitarnym, uciekający przed wojną Ukraińcy stali się obiektem wymagającym ochrony przed wojną i niebezpieczeństwem ze strony Rosji. W związku z tym można uznać, że sekurytyzacja migracji w Polsce nie ma związku z liczbą osób chcących przekroczyć (czy przekraczających) granicę państwa, a jest zależna od cech dystynktywnych migrantów.

Bibliografia

- Balzacq T., Léonard S., Ruzicka J., *'Securitization' revisited: theory and cases*, „International Relations” 2016, vol. 30, issue 4, s. 494–531.
- Bielecka-Prus J., *Obraz imigrantek z Ukrainy w polskim dyskursie prasowym*, „Migration Studies – Review of Polish Diaspora” 2020, t. 176, nr 2, s. 177–200, DOI: 10.4467/25444972SMPP.20.015.12331.
- Bloch K., et al., *Uchodźca, czyli kto? Wizerunek uchodźców na granicy polsko-białoruskiej w internetowych portalach informacyjnych – aspekty prawne i krymino-*

- logiczne, „Biuletyn Kryminologiczny” 2021, nr 28, s. 19–55, DOI: 10.5281/zenodo.6810608.
- Brunarska Z., Grotte M., Lesińska M., *Migracje obywateli Ukrainy do Polski w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego: stan obecny, polityka, transfery pieniężne*, CMR Working Papers, t. 60, nr 11.
- Budka M., *Pomoc dla uchodźców z Ukrainy. Jakie świadczenia i ułatwienia w znalezieniu pracy przygotowali rządzący?*, Money.pl [online], 15 III 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.money.pl/gospodarka/pomoc-dla-uchodzcow-z-ukrainy-jakie-swiadczenia-i-ulatwienia-w-znalezieniu-pracy-przygotowali-rzadzacy-6747535544314592a.html>>.
- Buraczyński R., *Sekurytyzacja polskiej polityki migracyjnej a sytuacja przygranicznych regionów Polski Wschodniej*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2015, t. 41, nr 1, s. 85–110.
- Cesarz M., *Kryzys uchodźczy w 2015 i 2022 – podobieństwa i różnice na przykładzie polityki względem uchodźców wojennych w Turcji i Polsce*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 77–93, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.4.
- Diskaya A., *Towards a critical securitization theory: The Copenhagen and Aberystwyth schools of security studies*, „E-International Relations” [online], 1 II 2012 [dostęp: 5 XI 2023]: <<https://www.e-ir.info/2013/02/01/towards-a-critical-securitization-theory-the-copenhagen-and-aberystwyth-schools-of-security-studies/>>.
- European Asylum Support Office, *Latest asylum trends – 2015 overview*, 2022, s. 1: <<https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf>> [dostęp: 12 VII 2023].
- Firlit-Fesnak G., *Budowanie systemu pomocy dla uchodźców wojennych z Ukrainy w Polsce*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 119–137, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.7.
- Fraszka B., *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Raport Specjalny, Warsaw Institute, Warszawa 2021.
- Gostkiewicz M., *Uchodźcy jako roznosiciele chorób na okładce „Gazety Polskiej”. Jak wykorzystać tragedię do propagandy*, Gazeta.pl [online], 26 VII 2017 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,152121,22153593,uchodzczy-jako-roznosiciele-chorob-na-okladce-gazety-polskiej.html>>.
- Greń P., Morawski K., *Medialny obraz wroga*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020.
- Harding L., Oltermann P., Watt N., *Refugees welcome? How UK and Germany compare on migration*, „The Guardian” [online], 2 IX 2015, <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/02/refugees-welcome-uk-germany-compare-migration>>.
- Informacja o granicy polsko-ukraińskiej. Odprawa w ruchu pieszym na granicy z UA*, Straż Graniczna, [online], 25 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.straz-graniczna.pl/pl/aktualnosci/informacje-o-granicy-polsko-uk/9876,Odprawa-w-ruchu-pieszym-na-granicy-z-UA.html>>.
- Informacja statystyczna za okres styczeń–wrzesień 2022 r.*, Komenda Główna Straży Granicznej, Warszawa 2022.

- Jas-Koziarkiewicz M., *Obraz migrantów w trakcie kryzysu na granicy polsko-białoruskiej w 2021 i 2022 roku w „Wiadomościach” TVP*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 344, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.18.
- Konieczna J., *Polacy-Ukraińcy, Polska-Ukraina. Paradoksy stosunków sąsiedzkich*, Fundacja Batorego [online], 2019 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.batory.org.pl/doc/paradoksy.pdf>>.
- Krawczak A., *Sytuacja dzieci ukraińskich w Polsce*, Fundacja Dajmy Dzieciom Siłę [online], 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://fdds.pl/_Resources/Persistent/5/e/8/9/5e8940d252b5fdccadd95e8a2d5a2daea07b11e29/Dzieci%20osi%C4%99%20licz%C4%85%202022%20-%20Ukraina.pdf>.
- Krupa-Dąbrowska R., *Kancelaria Wardyński przygotowała poradnik dla uchodźców z Ukrainy*, Prawo.pl [online], 25 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.prawo.pl/biznes/zasady-wjazdu-obywateli-ukrainy-do-polski,513708.html>>.
- Łotocki Ł., *Kryzys imigracyjny w 2015 roku a bezpieczeństwo wewnętrzne na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2022, t. 48, nr 1, s. 30, DOI: 10.4467/25444972SMPP.21.028.14425.
- Łotocki Ł., *Kryzys imigracyjny w Europie w polskim dyskursie publicznym w latach 2015–2018*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2019.
- Maciejewska-Mieszkowska K., *Stosunek Polaków do uchodźców w kontekście wojny w Ukrainie*, „Środkowoeuropejskie Studia Politologiczne” 2022, nr 4, s. 137–153. DOI: 10.14746/ssp.2022.47.
- Mościcki S., *Informacja o granicy polsko-ukraińskiej. Zniesiona kwarantanna na granicy UA*, Straż Graniczna [online], 25 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/informacje-o-granicy-polsko-uk/9870,Zniesiona-kwarantanna-na-granicy-z-UA.html>>.
- Nyzio A., *Inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę a bezpieczeństwo wewnętrzne Polski*, [w:] *The War Must Go On: Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. A. Gruszczak, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023.
- O uchodźcach wojennych z Ukrainy i ich wpływie na rozwój społeczny i gospodarczy Polski w ramach polityki Unii Europejskiej*, WNPID UAM [online], 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://wnpid.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0026/337634/O-uchodzcach-wojennych-z-Ukrainy-i-ich-wplywie-na-rozwoj-spoeczny-i-gospodarczy-Polski-w-ramach-polityki-Unii-Europejskiej.pdf>.
- Obywatele Ukrainy w Polsce – aktualne dane migracyjne*, Urząd do Spraw Cudzoziemców, [online], 24 II 2023 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-ukrainy-w-polsce--aktualne-dane-migracyjne>>.
- Opinia publiczna wobec uchodźców i sytuacji migrantów na granicy z Białorusią*, CBOS [online], IX 2021 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_111_21.PDF>.
- Parlament Europejski, *Azyl i migracje w UE*, europa.eu [online], 2023 [dostęp: 5 XI 2023]: <https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_pl.html#filter=2015-pl>.

- Podgórska K., *Migracja a reakcje społeczeństwa – komentarz ekspercki*, UMCS [online], 1 III 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.umcs.pl/pl/komentarze-eksperckie,22097,migracja-a-reakcje-spoleczenstwa-komentarz-ekspercki,113993,html>>.
- Polacy o wojnie na Ukrainie*, CBOS [online], X 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_123_22.PDF>.
- Risk Analysis for 2016*, Frontex [online], 2016 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf>.
- Staniszewski R. M., *Uchodźcy czy migranci? – społeczna percepcja pojęć na podstawie wyników badań opinii publicznej*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, s. 9–37, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.1.
- Stępka M., *Sekurytyzacja migracji na przykładzie polskich strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców*, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej [online], 21 XI 2021 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://interwencjaprawna.pl/sekurytyzacja-migracji-na-przykladzie-polskich-strzezonych-osrodkow-dla-cudzoziemcow/>>.
- Stosunek do innych narodów*, CBOS [online], III 2020 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_031_20.PDF>.
- Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców*, CBOS [online], I 2017 [dostęp: 12 VII 2023]: <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_001_17.PDF>.
- Sydow K., *Troska, strach, wrogość. Dyskurs o uchodźcach i migrantach w Polsce i Niemczech*, Heinrich Böll Stiftung [online], 25 VII 2016 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://pl.boell.org/pl/2016/07/25/troska-strach-wrogosc-dyskurs-o-uchodzcach-i-migrantach-w-polsce-i-niemczech>>.
- Szachoń-Pszenny A., *Szczyt kryzysu migracyjnego w 2015 r. a szczyt kryzysu uchodźczego w 2022 r. – próba analizy porównawczej wpływu na „obszar bez granic” UE*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, nr 1, s. 55–76, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.3.
- Szczepeńska E., *Pomagamy uchodźcom z Ukrainy*, Straż Graniczna [online], 28 II 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/9878,Pomagamy-uchodzc-com-z-Ukrainy.html>>.
- Szyszlak E., *Współczesne ruchy antyimigracyjne w Polsce w kontekście kryzysów uchodźczego i migracyjnych. Zarys problematyki*, „Studia Politologiczne” 2023, t. 68, nr 1, s. 399–426, DOI: 10.33896/SPolit.2023.68.21.
- Śliwa Z., Olech A., *Migracje i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, Instytut Nowej Europy [online], 1 III 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://ine.org.pl/migracje-i-kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej/>>.
- Tymińska A., *Granice nienawiści. Mowa nienawiści w kontekście kryzysów humanitarnych na granicy polskiej (2021/2022)*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2022.
- Uchodźcy w Polsce. Sytuacja prawna, skala napływu i integracja w społeczeństwie polskim oraz rekomendacje*, red. A. Górny, Komitet Badań nad Migracjami PAN, Kraków–Warszawa 2017.
- Upreti S., *India–Nepal border dispute, media and securitization in Nepal: A critical discourse analysis*, [w:] *Maintaining international relations through digital public*

- diplomacy policies and discourses*, red. T. Elitaş, IGI Global Publishing House, Pensylwania 2022.
- Ustawa o cudzoziemcach, Dz.U.2023.0.519, Lex Lege [online], 13 VII 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://lexlege.pl/ustawa-o-cudzoziemcach/art-32/>>.
- Wæver O., *Securitization and desecuritization*, [w:] *On security*, red. R. D. Lipschutz, Columbia University Press, New York 1995.
- Wawrzusiszyn A., *Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2022, nr 2 (33), s. 45–65, DOI: 10.15804/npw20223303.
- Wcisł W., *Polskie media i medialne inicjatywy obywatelskie wobec napływu uchodźców i migrantów*, „Polityka i Społeczeństwo” 2017, t. 15, nr 1, s. 145–157, DOI: 10.15584/polispol.2017.1.11.
- Wojna udowodniła, że Polacy mają wielkie serca, czyli pomoc dla Ukrainy w 2022 r., Happy Kids [online], 23 XII 2022 [dostęp: 12 VII 2023]: <<https://infowire.pl/generic/release/784707/wojna-udowodnila-ze-polacy-maja-wielkie-serca-czyli-pomoc-dla-ukrainy-w-2022-r>>.
- Wyligąła H., *Pomoc dla obywateli Ukrainy z perspektywy polskiej polityki migracyjnej*, [w:] *Uchodźcy pośród nas. Pomaganie w perspektywie interdyscyplinarnej*, red. E. Kurantowicz, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2022.